

FIS-SETTE GIUGNO MIETU SITTA MHUX ERBGħA

Ričerka dwar iż-żewġ vittmi l-oħra tas-sette Giugno 1919 minn Dione Borg

Ričerka tindika li l-Maltin Antonio Cassano u Francesco Darmanin ukoll mietu kaġun ta' feriti li ġarbru fl-irvellijiet tas-Sette Giugno 1919. Tul is-snini diversi storiċi u r-ričerka rrikonoxxew li kien hemm żewġ vittmi oħra tal-irvellijiet tas-Sette Giugno 1919, li jfisser li f'dawn l-irvellijiet mietu sitt Maltin u mhux erbgħa. Iż-żewġ Maltin l-oħra huma Francesco Darmanin u Antonio Cassano li t-tnejn kienu fil-fatt feruti fl-irvellijiet fil-Belt.

Filwaqt li dwar Francesco Darmanin hemm informazzjoni dwar fejn u biex miet, dwar Antonio Cassano hemm il-konferma li miet fl-Isptar Santo Spirito fir-Rabat u ittra miktaba mit-tifla tiegħu lill-kumitat li kien ġabar fondi għall-familjari tal-vittmi.

B'mod uffiċjali u anki kif hemm imnaqqax mal-monument tas-Sette Giugno fil-Belt, il-Maltin rikonoxxuti uffiċjalment bħala dawk li mietu f'dawn l-irvellijiet huma erbgħa: Manwel Attard, Ĝużè Bajada, Wenzu Dyer u Karmenu Abela. Dawn l-ismijiet huma mnaqqxa wkoll fil-monument ta' Edwards fiċ-Čimiterju tal-Addolorata, l-ewwel monument li kien sar biex ifakkar lil dawn il-vittmi.

Tul is-snini tqanqlet kontroversja dwar min huma ż-żewġ vittmi l-oħra tas-Sette Giugno 1919, partikolarment dwar l-identità ta' wieħed minnhom. Dan għaliex l-istoriċi kienu jsemmu lil Francesco Darmanin u Antonio Caruana u mhux Antonio Cassano. Issa r-ričerka turi li l-kunjom Caruana kien tniżżeł bi żball flok Cassano. Din il-kontroversja għandha twassal biex tinholoq kummissjoni ta' riċerkaturi

u storiċi biex tistabilixxi l-fatti storiċi marbuta ma' dawn iż-żewġ Maltin.

Tul is-snini kienu pubblikati diversi kotba dwar is-Sette Giugno 1919 minn diversi storiċi u riċerkaturi fosthom il-Professur Henry Frendo, Ġeraldu Azzopardi u Paul Bartolo. Dawn ir-riċerkaturi u kittieba jistabilixxu li hemm żewġ Maltin oħra vittmi.

Dwar Francesco Darmanin

Dwar Francesco Darmanin il-fatti huma stabbilti. Skont id-dokumentazzjoni hu miet 'Per mania sacuta sviluppatasi in lui in seguito da un forte patema d'animo sofferto durante i moti popolari del 7 Giugno'. Darmanin kien minn Bormla u kien ħaddiem it-tarzna. Hu kien it-tifel ta' Serafino Darmanin u Rosa nee Sammut u twieled fl-1878. Hu miet fl-Isptar għall-kura Mentali f'H'Attard fit-3 ta' Lulju 1919 fl-eta ta' 39 sena u ndifen fl-Addolorata.

Dwar Antonio Cassano

Anotnio Cassano kien it-tifel ta' Carmelo Cassano u Giuseppa nee Daramnin. Hu twieled il-Birgu fl-1841 u kien armel ta' Feliciana Scandello. Hu miet fl-Isptar Santo Spirito fir-Rabat fis-17 ta' Novembru 1919 fl-età ta' 77 sena.

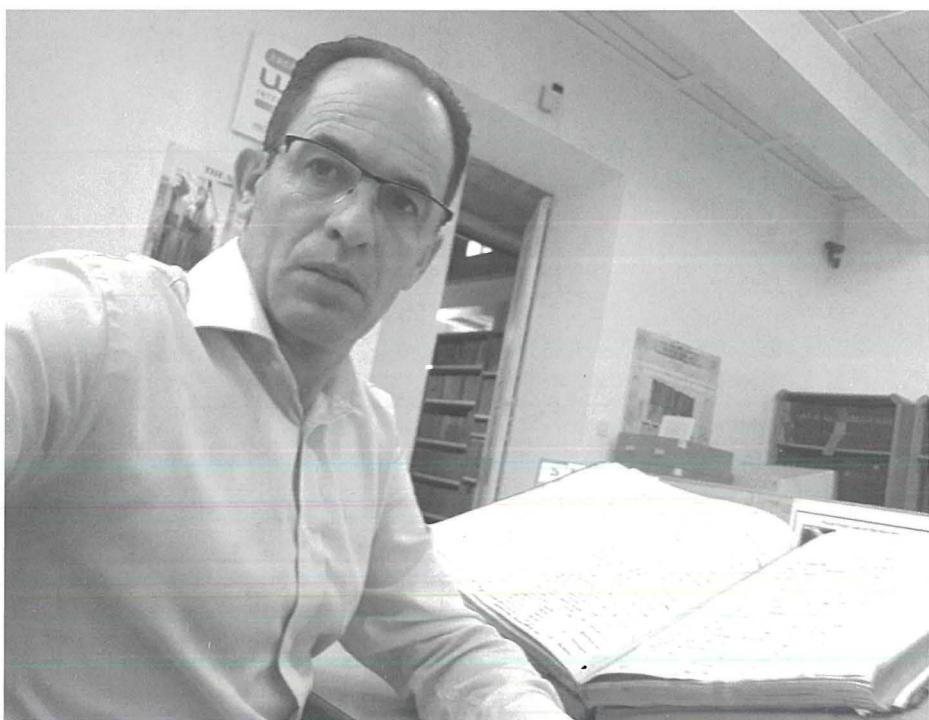
Dwar Antonio Cassano hemm ukoll nuqqas ta' informazzjoni. Paul Bartolo jsostni li dan it-tieni vittma

hu Antonio Cassano u mhux Toni Caruana, kif kien orginarjament maħsub. L-istoriċi kollha jaqblu li dan miet fl-Isptar Santu Spiru fir-Rabat.

Quddiem dan in-nuqqas ta' informazzjoni għamilt ričerka fid-dokumenti tal-Arkivji Nazzjonali tas-Santu Spiru fir-Rabat fejn irriżulta li hu minnu li Antonio Cassano miet f'Santu Spiru fis-27 ta' Novembru 1919.

Element importanti li jorbot lil Antonio Cassano mal-irvellijiet tas-7 ta' Ĝunju 1919 hu li t-tifla ta' Antonio Cassano, Maria Cassano, kienet talbet pensjoni lill-Kumitat li kien qed jiġbor il-fondi għall-vittmi wara li sostniet li missierha kien miet fl-Isptar Santu Spiru, vittma tas-Sette Giugno 1919.

Dione Borg waqt ir-ričerka li għamel fl-arkivji tas-Santo Spiru fir-Rabat

Ant.Cassano; (2) M'Anna Borg, madre di Emm. Borg e (3) Vicenzo Zammit – Il Comitato approva unultimo sussido di £5 (cinque) per l'orfana di Ant Cassano....'

'Il-Segretario comunica un'altra lettera di M'Anna Bugeja della Senglea, data 15 del c.m. sollecitante la continuazione del sussidio per Maria orfana di A.Cassano. Il-Comitato delibera di considerare la domanda nella prossima seduta per sentire sul proposito il Farm. F.Bonello.
Is-Segretarju tal-Kumitat jerġa' jagħmel riferenza għal Antonio Cassano u bintu M'Anna Bugeja. Din hi konferma li Caruana ssemmha darba biss u bi żball tal-kitba.

Rikonoxximenti mill-Istat

Iż-żeuwġ vittmi l-oħra tal-irvelli jiet tas-7 ta' Ĝunju 1919 huma digħi rikononoxuti mill-Istati permezz ta' diskorsi ufficjali mill-Ispeaker Michael Frendo u l-President ta' Malta Agatha Barbara.

Fl-2011 l-Ispeaker Michael Frendo semma' liż-żeuwġ vittmi l-oħra minbarra l-erbgħa stabbiliti waqt li fl-inawgurazzjoni tal-monument tas-Sette Giugno, il-President tar-Repubblika Agatha Barbara semmiethom ukoll.

Ričerka f'Santu Spritu

Id-dokumenti analizzati fl-Isptar Santu Spritu jikkonfermaw

li Antonio Cassano miet hemm iżda ma jagħtux ir-raquni tal-mewt tiegħu. Ma jirriżultax li fl-arkivji tas-Santu Spritu fir-Rabat hemm dokumenti dwar meta Cassano daħħal l-isptar u x'kienu l-feriti li daħħal bihom. Minkejja dan l-indikazzjonijiet huma li dawn id-dokumenti jinsabu x'imkien għaliex hu żgur li l-isptar kien iżomm dokumentazzjoni dwar il-pazjenti li jiddahħlu. M'hemm l-ebda informazzjoni wkoll x'tip ta' trattament mediku ingħata Cassano meta dan daħħal l-isptar sakemm miet.

Fl-Arkivju Nazzjonali ma ježistix il-file tar-rapporti tal-pulizija tal-1919 u għalhekk ma kienx possibbli li mill-Arkivji Nazjonali jinkiseb tagħrif dwar x'informazzjoni inizjali kellha l-pulizija dwar Cassano.

Quddiem din l-informazzjoni u dokumentazzjoni, jeħtieg li titwaqqaf kummissjoni ta' storiċi li, bl-ghajjnuna tal-awtoritajiet, jirriċerkaw fil-fond u jistabilixxu li Cassano u Darmanin mietu kaġun ta' feriti li sofrej fl-irvelli jiet jew inkella kaġun ta' effetti li sofrej minħabba l-irvelli jiet. Nemmen li dan kelleu jsir mal-100 sena anniversarju tas-Sette Giugno iżda minkejja li dan am sarx, issa r-riċerka għandha tkompli biex l-Istat u l-poplu jirrikonoxxi b'ċertezza lil žewġ Maltin oħra li ħallew ħajjithom fit-taqbida tas-Sette Giugno 1919.

Waqt l-irvelli jiet tas-Sette Giugno 1919 quddiem il-Qorti

